

OSNOVNA ŠOLA ANICE ČERNEJEVE MAKOLE

kulturna šola

Makole 24, 2321 Makole

TRR: I-BAN SI56 01398-6000000068

DŠ: SI53210336

Tel.: 02 80 33 100

Fax: 02 80 33 105

<http://sl.os-makole.si/>

33. FESTIVAL

TURIZMU POMAGA LASTNA
GLAVA

TURISTIČNI SPOMINEK MOJEGA KRAJA

ZOFIJIN MEDALJON

Turistična naloga

Makole, januar 2019

PODATKI O ŠOLI:

OŠ Anice Černejeve Makole, Makole 24, 2321 MAKOLE

tel: 02/80 33 100

fax:02/80 33 105

e-mail: anja.cresnar@os-makole.si

ZOFIJIN MEDALJON

(Turistična raziskovalna naloga)

Avtorice:

1. Kaja Dolenc, 9. r.
2. Živa Mlakar, 9. r.
3. Charlie Križanc Stojnšek, 8. r.
4. Blažka Fišer, 8. r.
5. Špela Toplak, 7. r.
6. Iva Plavec, 7. r.

Mentorici:

Anja Črešnar, prof. geografije in biologije

Klara Toplak, prof. likovne pedagogike

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	4
1. UVOD	5
2. OBČINA MAKOLE.....	6
2.1 LEGENDE O MAKOLAH	7
3. BAROK.....	7
3.1 ŽIVLJENJE V BAROKU IN DANES	8
4. DVOREC ŠTATENBERG.....	12
4.1 GRADITELJI IN LASTNIKI DVORCA ŠTATENBERG	13
4.2 DVOREC ŠTATENBERG DANES	16
5. RUDNIK ŠEGA	17
6. ZGODBA O NASTANKU OBESKA.....	19
6.1 ZOFIJIN MEDALJON	19
6.2 IZDELAVA OBESKA	20
6.3 OKVIRNI STROŠEK IZDELKA	21
6.4 PREDSTAVITEV NA TURISTIČNI STOJNICI	21
6.5 SODELAVCI	22
7. ZAKLJUČEK.....	23
8. VIRI IN LITERATURA.....	24

KAZALO SLIK

SLIKA 1: NASELJE MAKOLE	6
SLIKA 2: TRG MAKOLE NEKOČ, DVOREC ŠTATENBERG IN TRGOVINA JOSIP ŠOŠTER	7
SLIKA 3: POSLEDICE KUGE V BAROKU	9
SLIKA 4: KAVARNA V BAROČNEM ČASU	10
SLIKA 5: RAZKOŠNA OBLAČILA V BAROČNEM ČASU	11
SLIKA 6: DVOREC ŠTATENBERG	13
SLIKA 7 : GOSPOSTVO ŠTATENBERG	13
SLIKA 8: GRB RODBINE GROFOV ATTEMS, 17. STOLETJE	14
SLIKA 9: DVOREC ŠTATENBERG NEKOČ.....	15
SLIKA 11: RUDNIK NAJBOLJŠEGA PREMOGA ŠEGA PRI MAKOLAH LETA 1956.....	17
SLIKA 12: VHOD V RUDNIK DANES	18
SLIKA 13: OGRlici IZ PREMOGA S ŠKATLICO ZA NAKIT.	20
SLIKA 14: OGRlice IZ PREMOGA RAZLIČNIH OBLIK.....	21

POVZETEK

Za to nalogo smo izdelali spominek, ki povezuje dve različni obdobji iz preteklosti našega domačega kraja. Obdobje baroka, ko je nastal baročni dvorec Štatenberg, smo povezali z obdobjem industrijskega razvoja v 20. stoletju, ko se je za potrebe industrije kopal premog. Spominek je baročni nakit iz premoga. V času baroka je nastal baročni dvorec Štatenberg, ki velja za enega najlepših dvorcev tistega časa pri nas. Dvorne dame so takrat nosile le najlepši in najrazkošnejši nakit. Če pa so želele izstopati, so morale biti še nekoliko bolj drzne in nevsakdanje. Zato smo baroku dodali malce bližnje preteklosti. V 20. stoletju je na območju Makol deloval rudnik, kjer so kopali izredno cenjen in kvaliteten premog. Visoko kaloričen premog so uporabljali v metalurgiji in na kovačijah, za domače potrebe pa je bil zaradi svoje visoke kurilne vrednosti premočen. Ob besedni zvezi »črno zlato«, ki označuje premog, smo sklenili povezati razkošni nakit iz obdobja baroka in življenja na dvorcu s premogom, kot avtohtonim materialom v Makolah, ter ustvarili nakit. Vsemu skupaj smo dodale tudi zgodbo, dvorec, prebivalce, makolske legende in premog.

Ključne besede: *dvorec Štatenberg, Makole, barok, nakit, premog, rudnik.*

1. UVOD

V turistični nalogi smo iskali rdečo nit med naravno in kulturno dediščino lokalnega okolja. Največja kulturna znamenitost našega kraja je dvorec Štatenberg, ki se bohota na razgledni vzpetini nad naseljem Makole. Razkošni baročni dvorec so konec 17. stoletja začeli zidati grofje Attems, nato pa se je v celotni zgodovini dvorca do danes zvrstilo lepo število njegovih lastnikov. Vsak od njih je v dvorcu zapisal svojo zgodbo. Ker o tem ni veliko znanega, smo zapisali svojo zgodbo. Sin prvega lastnika dvorca, grof Franc Dizma, je stopil pred oltar z grofico Marijo Zofijo von Herberstein. Grof Dizma svoji prelepi dvorni dami Zofiji ni vračal ljubezni, zato se je naskrivaj zaljubila v skromnega vrtnarja in nastala je zgodba o Zofijinem medaljonu.

Dvorec v vsej svoji veličini odraža elemente baročnega sloga, za katerega so značilne bujne in igrive oblike. Posebno pozornost smo posvetili značilnostim baročnega obdobja, raziskali življenje in navade v takratnem času, stil oblačenja in nakit. Še posebej so nas pritegnila razkošna baročna oblačila in pripadajoči modni dodatki. Izhajali smo iz dejstva, da pomeni beseda barok »nepravilni biser«, in porodila se nam je misel o izdelavi nakita, ki je bil v baročnem času nepogrešljiv del oprave dvornih dam. Pri izdelavi nakita smo želeli biti drzni. Želeli smo povezati baročni nakit z lokalnim okoljem in njegovimi zakladi. Premog, kot črno zlato, je bil imenitno izhodišče za izdelavo nakita. Rudnik Šega, nekoč delujoč premogovnik v občini Makole, je bil čisto nasprotje razkošnemu dvorcu. Tako smo združili dve nasprotji, premožno in skromno plat takratnih prebivalcev, ter oblikovali nakit, ki združi dva različna svetova v eno, novo zgodbo.

2. OBČINA MAKOLE

Občina Makole se nahaja v Dravinjski dolini na zahodnem robu Haloz. Območje občine je statistično uvrščeno na mejo med statističnima regijama – Podravje in Celje. Meji z občinami Poljčane, Slovenska Bistrica, Rogaška Slatina in Majšperk. Makole so bile prvič kot vas omenjene leta 1375, kasneje pa so dobile pravice trga. Občina Makole je nastala marca 2006 z odcepitvijo od občine Slovenska Bistrica. Občina ima 2.013 prebivalcev (december 2018) in zavzema 37 km² površine.

Slika 1: Naselje Makole

(Vir: <http://www.turizem.haloze.org/p/makole.html>)

Makole so osrednji kraj Občine Makole, kjer si je vredno ogledati cerkev sv. Andreja in manjšo poznogotsko cerkvico sv. Lenarta, ki sta glavni kulturni znamenitosti v naselju. Makole so lahko tudi izhodišče za izlet po poti Forma vive, kjer stojijo skulpture priznanih umetnikov. V bližnjem Jelovcu se nahaja kraška jama Belojača in soteska s slapom Šodergraben z možnostjo plezanja. Skozi naselje teče Jelovski potok, ki se nedaleč stran izliva v Dravinjo.

Po hribovitem področju občine, čez kraja Stari Grad in Jelovec, vodi vinska cesta s številnimi vinogradi in zidanicami. V Starem Gradu se še danes nahajajo ruševine prvotnega gradu Štatenberg iz 12. stoletja.

Nekoč so Makole imele rudnik črnega premoga v Šegi, tovarno opeke na Remontu, žago na Dravinji, kovačijo, mline na vodo za mletje moke, v kraju je bilo tudi mnogo malih obrtnikov (čevljarjev, tesarjev, lončarjev ...). Danes so Makole turistično zanimiva občina z veliko možnostmi razvoja in se ponašajo z bogato kulturno in naravno dediščino: dvorec Štatenberg, številni vodni izviri, kraške jame in prelepi vinogradi.

Slika 2: Trg Makole nekoč, dvorec Štatenberg in trgovina Josip Šošter
(Vir: <https://www.stajerskival.si/sl/news/fotomonografija-o-makolah-skozi-cas.html>)

2.1 LEGENDE O MAKOLAH

- V ljudskem izročilu se je ohranila zgodba, povezana z nastankom dvorca. Ko je bil grof Dizma Attems še deček, naj bi ga ugrabila roparska tolpa, ki jo je vodila divja Špelka. Stari grof ga je s svojimi ljudmi iskal, pobil tolovaje in Špelki odpeljal otroka. Ko je Dizma odrasel, je odročni grad zapustil, in si izbral daleč proč, v ravnici ob Dravinji, prostor za novo rezidenco.
- Legenda o grajski kočiji pravi, da se je nekoč peljal grajski gospod s kočijo do svojega dvorca. Med potjo mu je odpadlo kolo, ki so ga morali ponovno namestiti. Do Makol se je kolo razmajalo in grajski gospod je mimoidočega kmeta vprašal, ali ima njegova kočija še vedno kolesa. Kmet je bil zelo prijazen. Sklonil se je, pogledal in zmagoslavno dejal: »Ma kole.«
- Še ena legenda pravi, da je bilo nekoč v okolici Makol veliko žitnih polj. Med žitom pa je rasel mak. Kraj naj bi dobil ime po tej rdeči cvetlici.

3. BAROK

Barok je evropski zgodovinski in umetnostni slog, ki se je začel okoli leta 1600 s prvim središčem v Rimu, pozneje pa se je središče kulturnega razvoja preselilo v Francijo. Obdržal se je skozi celotno 17. stoletje, ponekod tudi še dlje ter se izpel v rokokoju, ki je slog še bolj igrivih in bujnih oblik. Rokoko je bil v nekaterih delih Evrope skorajda bolj priljubljen kot njegov umetnostni predhodnik.

Za umetnost 17. stoletja so značilne slogovne raznolikosti. Delimo jo na zgodnji, visoki in pozni barok. Barok se je uveljavil skoraj sočasno v vseh umetnostnih zvrsteh po vsej Evropi in je zadnji veliki evropski umetnostni slog. Središče kulturnega in umetniškega razvoja se je preselilo na dvor, vsak pa je oblikoval in uveljavil lastna oblikovna načela.

Beseda »barok« je sprva označevala manjvredno umetnost, od konca 19. stoletja pa s tem izrazom opisujemo nepravilni biser – nepravilne in nenavadne oblike.

BAROČNA ARHITEKTURA:

Kralji, knezi, opati, meščani in drugi so bili razsipni naročniki velikih in razkošnih cerkva, graščin in parkov. Vse druge likovne zvrsti so bile podrejene arhitekturi. Kiparji in slikarji so z vsebinsko simboličnimi deli arhitekturo okrasili. Osnovni model baročne cerkvene arhitekture se je izoblikoval v Rimu in se pozneje uveljavil v vseh katoliških deželah (Nemčija, Avstrija, Španija, Slovenija ...).

BAROČNO KIPARSTVO:

Za baročno kiparstvo so značilne tako arhitekturna plastika kot tudi samostojne kiparske mojstrovine.

Med zadnjimi prevladujejo portreti, mitološki motivi, vodnjaki in druga parkovna plastika ter sakralne kiparske upodobitve. Arhitekturna plastika ima v cerkvi pomembno krasilno vlogo. Med motivi prevladujejo sakralne teme. Baročni Rim so med drugim krasile številne fontane. Povezale so naravni prostor z umetnim.

BAROČNO SLIKARSTVO:

V baročnem slikarstvu se jasneje kot v arhitekturi in kiparstvu kažejo razlike med katoliškimi deželami in protestantskimi severnoevropskimi deželami. Opaznejše razlike med njimi lahko prepoznamo v slogovnih potezah, predvsem pa se razlikujejo glede na upodobljen motiv.

3.1 ŽIVLJENJE V BAROKU IN DANES

Med obdobjem baroka in današnjim časom se pojavlja kar nekaj razlik. Največja razlika je v načinu življenja.

HIGIENA

V baročnem času osebna higiena ni bila vrlina prebivalstva. Kljub temu da so nosili razkošne obleke in čipke, niso poznali spodnjega perila. Namesto stranišč, ki jih v hišah ni bilo, so uporabljali kar dvorišča hiše. Zaradi nečistoče so se pojavljale različne bolezni. Najbolj razširjena nalezljiva bolezen je bila kuga. Po koncu kuge v 16. in 17. stoletju se je po Evropi razširilo mnenje, da umivanje z vodo, še posebej s toplo, ni zdravo. Verjeli so, da s tem svoje telo popeljejo v nevarnost in bolezni. Zato je prišlo v modo tako imenovano »suho umivanje« s praški, s katerimi so se posipali po telesu.

Slika 3: Posledice kuge v baroku

(Vir: <https://geneticliteracyproject.org/2015/08/27/black-death-plague-back-correction-never-left-thanks-evolution/>)

ZNAČILNOSTI MEST

Tudi mesta so bila polna umazanije, nečistoče in smradu. V večjih mestih je pogosto prihajalo do bolezni. Smrtnost je bila velika, rodnost pa mala, prebivalstvo pa je kljub temu naraščalo zaradi priseljencev, ki so prihajali predvsem s podeželja.

Mesta so začela rasti v višino, zaradi obzidij, ki so bila postavljena zaradi varnosti. Pogosto so hiše imele pet ali več nadstropij. Bile so zgrajene iz lesa, zato so bili požari zelo nevarni. Bogataši so imeli hiše zgrajene iz opek, zaradi varnosti pred požari. V mestih je bil samo en (mestni) vodovod, kjer je bila voda pogosto neužitna, zato je prihajalo do veliko težav s črevesnimi boleznimi.

Ulice v mestih so bile težko prehodne, saj so bile ozke in le redko tlakovane. Pogosto so služile za odlaganje odpadkov. Ker pa niso imeli javne razsvetljave, so ljudje zvečer morali uporabiti bakle, ki so pogosto zanetile požar.

ŽIVLJENJE OTROK

Otroci iz revnih družin so imeli drugačno življenje, kot ga imamo danes, saj so že zelo zgodaj postali delovna sila. Kmečki otroci so morali z osmimi ali desetimi leti oditi k bogatejšemu kmetu, pri katerem so delali za vsakdanji kruh. Nič drugače se ni godilo mestnim otrokom. Žalostno je bilo, da so v 17. stoletju otroke pogosto zaposlovali v proizvodnji in celo v rudnikih.

V premožnih družinah so morali otroci čimprej odrasti. Ti otroci so bili sicer bolj hranjeni in negovani kakor revni. Za razliko od revnejših so jim starši omogočili šolanje. Starši pa se z otroki niso mogli igrati zaradi svojih obveznosti. Tudi ukvarjali se niso z njimi. Ko so otroci končali šolanje, so jih odrasli poslali v samostan, drugo šolo ali pa na dvor. Tam so se naučili lepega vedenja. Njihovo vedenje so strogo nadzorovali, da ne bi zapadli v slabo družbo. Ko so bili pripravljeni in dovolj stari za poroko, so jim starši poiskali partnerja ali partnerico, s katero so se poročili. Partner jim je moral biti enak po družbenem statusu in premoženju.

ŽIVLJENJSKA DOBA

V času baroka je bila življenjska doba bistveno krajša od današnje. Četrtnina ljudi je umrla že pri petindvajsetih letih. Tri četrtine ljudi pa ni dočakalo petdesetega leta. Ljudje iz nižjih družbenih slojev so začeli umirati že pred svojim štiridesetim letom. Umirali so predvsem zaradi pomanjkanja hrane in izčrpanosti pri delu, največ smrti pa so povzročale epidemije bolezni. Bogati so kljub izobilju živeli v povprečju le 10 let več. Otroštvo je preživelo več žensk kot pa moških, vendar so kasneje ženske ogrožali porodi. Kar petina žensk je pri porodu umrla.

NAVADE IN RAZVADE

Prebivalci baroka so imeli tudi številne razvade, kot so: drugačen stil oblačenja, pitje kave, in kajenje tobaka. Slednja sta v baročnem času prerasla v družaben dogodek. Prvo kavarno so leta 1625 odprli v Londonu, število kavarn je sunkovito naraščalo.

Slika 4: Kavarna v baročnem času

(Vir: <https://www.pinterest.com/pin/173036810653312934/>)

MODA

Za barok so značilne razgibane linije, blišč in prekomerno okrasje, npr. čipke, rozete, trakovi in vezenine ter udobnost oblačil. Bila so bodisi škrlatno rdeče, zelene, modre ali rumene barve in iz težjih materialov: žameta, svilenega tafta ali satena. Vsak družbeni sloj je imel predpisan slog oblačil.

Slika 5: Razkošna oblačila v baročnem času

Vir: (<http://www.historiasztuki.com.pl/stroyny/009-01-00-HISTORIA-UBIORU-eng.html>)

Moški so nosili dolge lase, ki so jih postopoma zamenjale razkošne skodrane lasulje. Pogosti so bili tudi daljši brki in koničaste brade. Pri ženskih frizurah je bil poudarek na bujnih kodrih. Oba spola sta nosila širokokrajne klobuke, za katere je bilo zataknjeno nojevo perje. Ženske so nosile več nabranih kril hkrati, visoko ležeč pas in globok izrez, pokrit s čipkastim ovratnikom. Pod životcem so nosile steznik. Rokavi so bili nabrani ob ramenih. Tudi pri moških je bil poudarjen visoko ležeč pas, široke hlače so se proti gležnjem zožile. Nosili so udoben kratek suknjič, pod njim pa nabrano srajco s čipkastim ovratnikom in manšetami.

Pogosto so si na obraz lepili lepotne pike, prekomerno pa so uporabljali tudi ličila in predvsem dišave.

NAKIT

K baročnim oblekam so pripadali različni modni dodatki, manšetni gumbi, čipke in obrezani ovratniki. Portreti iz tega obdobja ponazarjajo strast do biserov, nanizanih v ogrlico, uhanov v obliki kapljice biserov ali brošk na prsih. Biseri so bili zelo dragoceni, pojavljali pa so se tudi ponarejeni, lažni biseri. Najljubši kos nakita v baročnem času so bili diamanti. Steklena masa kot imitacija dragulja je bila izdelana iz težke steklene zmesi, ki je vsebovala kalijev klorid in bel grafit. Francoski dragulji so ga izpopolnili, zato je bil nakit iz stekla v drugi polovici 18. stoletja zelo cenjen. Nakit je bil manj figurativen in bolj dekorativen.

Današnji čas in čas baroka se precej razlikujeta, saj je znanost od takrat zelo napredovala. Če bi hoteli živeti v času baroka, bi se mu zaradi pomanjkljive osebne higijene, neodpornosti proti boleznim in neobstoja sodobne tehnologije težje privadili. Vzporednico z barokom bi danes lahko predstavljalo druženje v kavarnah ob pitju kave, ki še danes predstavlja obliko družabnega dogodka. Stil oblačenja, značilen za barok, pa je danes prisoten le še pri razkošnih poročnih oblekah.

4. DVOREC ŠTATENBERG

Dvorec Štatenberg nosi ime po prvotnem gradu Štatenberg, ki je stal v kraju Stari Grad, tri kilometre od Makol, na vrhu vzpetine med Varišo vasjo in Babno Loko. Razkošni baročni dvorec, ki danes stoji v kraju Štatenberg, v občini Makole, so pričeli zidati grofje Attemsi, najverjetneje že leta 1696, končali pa med leti 1720 in 1740. Načrtoval ga je italijanski arhitekt Comesini. Zasnovan je tako, da ga tvorijo štirje dvonadstropni trakti, s poudarjenim osrednjim poslopjem z odprtim stopniščem, v katerem je steburna dvorana v pritličju, viteška dvorana pa v nadstropju. Levo od viteške dvorane je pet ohranjenih soban s čudovitimi freskami, ki predstavljajo muzejski del gradu, desno je poročna dvorana, kjer se lahko izvede civilna poroka.

Okolico gradu krasi drevored divjih kostanjev in park z zanimivim rastlinjem. Za gradom leži naravni gozd, po katerem vodi desetminutna pešpot do treh ribnikov.

Pred dobrimi sto leti so dvorec označevali kot sodobno, dve nadstropji visoko stavbo, obdano z nasadi in parkom, z veliko, v dve nadstropji segajočo dvorano, 40 sobami, večjim številom kuhinj, lepo, veliko kapelo z zakristijo, zapori, hlevi in 34 m globokim vodnjakom. Danes dvorec zraven ogledov njegovih znamenitosti ponuja tudi druge vsebine. Ribniki nudijo možnost ribolova in umirjenih koticov v neokrnjeni naravi. V okolici gradu nad lovskim domom je tudi vzletišče za jadralno padalstvo in modelarstvo, od koder se razprostira čudovit pogled na bližnje Haloze. V pritličju dvorca deluje restavracija, kjer ponujajo nedeljska in slavnostna kosila ter večerje, poskrbijo pa tudi za poslovna srečanja, zabave in prekrasno izvedene poroke. Grajsko klet ima v najemu Društvo vinogradnikov Makole, ki jo je uredilo leta 2001. Grajske ribnike upravlja Ribiška družina Štatenberg. Turistično društvo Štatenberg pa ima v souporabi pritlične prostore, v katerih si je uredilo večnamensko dvorano (nekdanja grajska kavarna), turistično informacijsko pisarno in etnološko zbirko starih kmečkih predmetov ter slik okoliških ohranjenih kmetij. Turistično društvo prav tako vodi ogled po dvorcu.

Dvorec je izjemno lep in veličasten ter primeren za vse, ki si želijo spoznati slovensko kulturno dediščino ali pa imeti tukaj katero izmed praznovanj. V znamenju umetniškega snovanja dvorec zaživi predvsem jeseni, ko v barvitom septembru gosti slikarsko kolonijo. Tako je dvorec eden izmed redkih pri nas, ki je tako delujoč, zaradi svoje čudovite zasnove in nadvse zanimivih fresk pa ga upravičeno uvrščamo med najlepše baročne dvorce na Slovenskem.

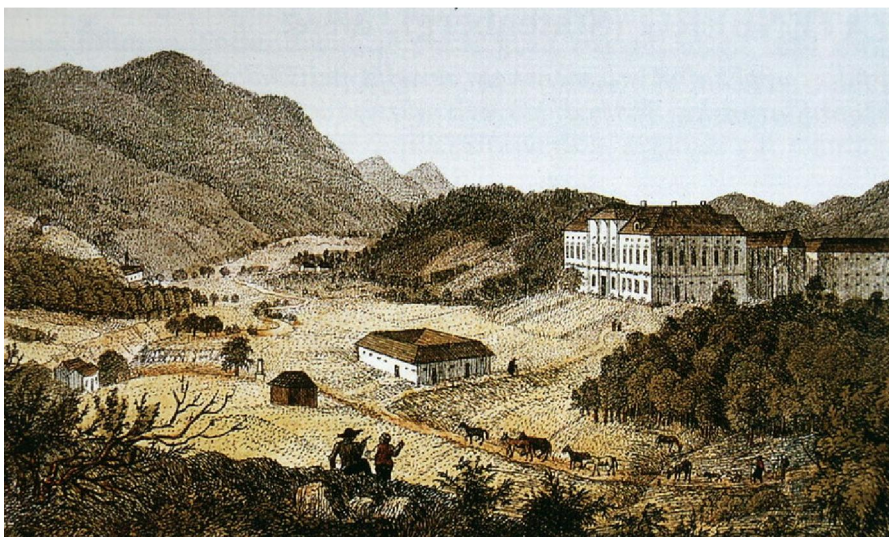

Slika 6: Dvorec Štatenberg

(Vir: <http://malo-veliko.blogspot.com/2017/06/dvorec-statenberg.html>)

4.1 GRADITELJI IN LASTNIKI DVORCA ŠTATENBERG

Gospostvo Štatenberg je konec 17. stoletja kupila plemiška rodbina Attems, ki izvira iz Italije. Njen rodni grad je bil Attimis pri Čedadu v Furlaniji, sicer pa je družina delovala in pustila močan pečat predvsem v centralnih deželah Habsburške monarhije. Leta 1630 je bila ta rodbina povišana v grofovski stan in se uveljavljala na področju vojaštva, politike, umetnosti, predvsem pa je bila družina Attems ena izmed najbolj pomembnih plemiških rodbin in največjih veleposestnic na Krajskem in Štajerskem.

Slika 7 : Gospostvo Štatenberg

(Vir: <http://www.dvorecstatenberg.si/dvorec>)

Prvi lastnik Štatenberga iz te slovite rodbine je bil grof Ignac Marija von Attems, rojen 1956 v Ljubljani. Ta je bil sin grofa Janeza Friderika in italijanske plemkinje Frančiške Markize Strozi. Prvič se je poročil leta 1685 v Gradcu z grofico Marijo Regino von Wurmbrand-Stuppach. Iz njunega zakona je otroštvo preživel le en otrok – sin Franc Dizma grof Attems (1688–1750). Grofica Regina je umrla leta 1715 v Brežicah, ki so bile takrat prav tako v lasti Attemsa. Grof si je namreč poleg Brežic in Štatenberga lastil še naslednja gospostva: Slovensko Bistrico, Olimje, Podčetrtek, Brestanico, Pilštanj, Hartenštajn, v Gradcu pa si je uredil tudi palačo, v kateri je družina zbrala eno najpomembnejših umetniških zbirk v celotni Štajerski.

Slika 8: Grb rodbine grofov Attems, 17. stoletje

(Vir: <http://www.primorci.si/osebe/attems-plemi%C5%A1ka-rodbina/1605/>)

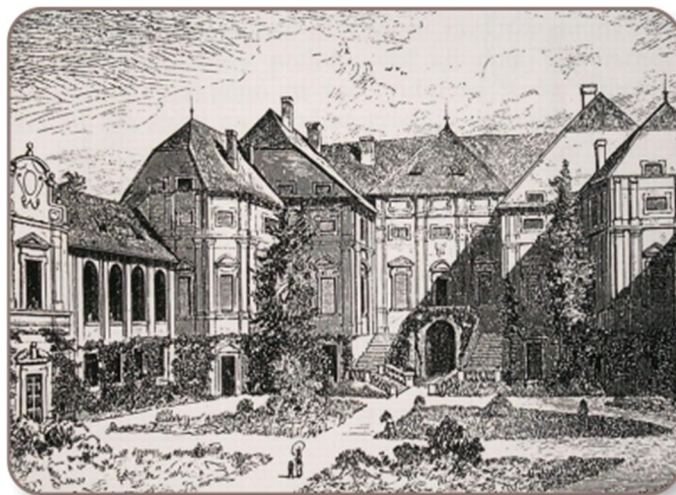
Drugi zakon je ovdoveli grof Ignac Marija sklenil z ovdovelo graško grofico Kristino von Herberstein (1858–1737). Z njo ni imel potomcev, ki bi dosegli dobo odraslosti. Leta 1732 je v Gradcu umrl, njegovo premoženje pa je dedoval njegov edinec, grof Franc Dizma, ki je za štatenberško zgodovino zelo pomemben.

Grof Franc Dizma Attems je dal postaviti današnji visoko baročni dvorec, ki so ga gradili v letih 1720–1740 in ki je že takrat veljal za izvrsten primerek baročne arhitekture z vidika interierja in eksterierja. Pri načrtovanju prvotnega dvorca konec 17. stoletja so Attemsi ostali zvesti svojim koreninam in za arhitekta izbrali italijanskega mojstra Camesinija, povečan in razkošen dvorec, ki stoji danes, pa je delo graškega arhitekta Josepha Huberja. Stropi so v njegovem južnem krilu poslikani z mitološkimi prizori, katerih avtorstvo se pripisuje štajerskemu slikarju Joaneckemu.

Še pred dedovanjem ogromnega bogastva je tudi grof Franc Dizma dvakrat stopil pred oltar. Prvič v Gradcu z grofico Marijo Zofijo von Herberstein (1694–1715), ki je bila hči njegove mačehe Kristine iz njenega prvega zakona. Marija Zofija je leta 1714 Francu Dizmi rodila sina Ignaca Marijo II., naslednje leto pa preminila tri mesece po smrti svoje tašče Marije Regine. Bodoči dedič gospostva Štatenberg se je tako leta 1717 v Gradcu drugič zaobljubil grofici Mariji Julijani von Wildenstein (1697–1769). Z Marijo Julijano je imel pet otrok, od katerih so otroštvo preživeli trije.

Gospostvo Štatenberg je podedoval Ignac Marija II. (1714–1762), soimenjak svojega starega očeta, ki je za ženo vzel grofico Marijo Jožefo Khun de Belasi-Lichtenberg. Ta je bil znan po svojih mnogih potovanjih širom Evrope, s katerih ni prinašal le bogatega znanja in izkušenj, temveč tudi dragocena umetniška dela, in tako bogatil družinsko zbirko v Gradcu.

Izmed enajstih otrok, ki jih je grof Ignac Marija II. imel s svojo ženo, je bil glavni dedič družinskega premoženja sin Ferdinand (1746–1820) zadnji Attems na Štatenbergu. Ta je leta 1800 postal štajerski deželni glavar, bil pa je tudi avstrijski državnik in ustanovitelj Deželnega zdravilišča v Rogaški Slatini leta 1801. Za časa njegovega gospodarjenja je bila (po legendi) gostja na Štatenbergu sama avstrijska cesarica Marija Terezija, ki je na dvorcu s svojim dvornim spremstvom tudi prespala.

Slika 9: Dvorec Štatenberg nekoč
(Vir: <http://www.dvorecstatenberg.si/dvorec>)

Po dobrem stoletju, odkar so Attemsi postali lastniki Štatenberga, se je znamenita štajerska plemiška družina tej štajerski posesti odrekla in jo prodala. Tako je leta 1809 gospostvo kupil Franc Ludvik Blagotinšek, ki je delal kot visok uradnik v Gradcu in je bil že takrat lastnik gospostva Majšperk. Na dvorcu Štatenberg je z družino tudi nekaj let živel. Gospostvo Štatenberg je podedoval njegov drugi sin Jožef von Kaiserfeld. Ta je gospostvo leta 1827 prodal Dunajčanu italijanskega porekla, Jožefu Klavdiju Pittoni von Danenfeldu. Družina Pittoni-Dannenfeld na Štatenbergu ni ostala dolgo, saj so gospostvo že v začetku 30-ih let prodali avstrijskemu industrialcu Ferdinandu knezu Lobkowitzu. Družina Lobkowitz pa na Štatenbergu ni živela, ampak ga je uporabljala le kot počitniško rezidenco in lovski dvorec.

Iz rok Lobkowitzev je Štatenberg leta 1841 prešel v posest Zigmunda Conradija, nato pa ga je že kmalu odkupil Pij von Bachau. Ta je imel Štatenberg v posesti do leta 1849, ko ga je ponovno kupil član avstrijske družine Conradi – Gustav Conradi, in ga obdržal v lasti naslednjih nekaj desetletij.

S pričetkom 20. stoletja je Štatenberg kupila hrvaška trgovska družina Neumann iz Zagreba, ki pa v dvorcu ni nikoli živela, saj ga je kupila za drug, nov namen. Družina je v pritličju dvorca uredila pekarno in mu po 1. svetovni vojni dala popolnoma drugačno funkcijo. Iz plemiške bogataške rezidence so Neumannii dvorec preuredili v ugledno letovišče, o katerem se je po deželi kmalu razširil glas.

Leta 1910 je dvorec po nesreči doživel požar, ki je popolnoma uničil baročno kapelico z orglami in bogato ornamentiko. Kapele niti Neumanni niti lastniki za njimi niso nikoli obnovili. Po 1. svetovni vojni so Neumanni dvorec modernizirali in ga do izbruha 2. svetovne vojne promovirali in uporabljali kot poletno letovišče za družine, predvsem za tujce. Leta 1940 je zaradi izbruha 2. svetovne vojne dvorec vrata zaprl. Pred tem pa je ponovno po sto letih iz buržoaznih prešel v plemiške roke.

Februarja 1941 ga je kupila nemška grofica Mary von Dyrn. Mesec in pol po nakupu dvorca in nastanitve družine Dyrn na dvorcu je vojna izbruhnila še na slovenskih tleh. Bila je umetnica, ki pa svoje profesionalne glasbene kariere ni razvila zaradi vojne in bolezni. Zbolela je za levkemijo in umrla na Štatenbergu aprila 1942. Posest, ki jo je dedovala najmlajša hči Marija Henrieta (1941–2009), je upravljal oče, grof Franc, do leta 1945, ko se je končala vojna. Takrat so Dyrni Štatenberg pod prisilo zapustili in se umaknili v Avstrijo, vsa njihova lastnina pa je bila leta 1946 nacionalizirana.

Po izgonu grofov Dyrn, ki so zelo kratek čas gospodarili na Štatenbergu, je posestvo v lasti države naslednjih nekaj let samevalo in propadalo. Dvorec so tako imenovani zbiratelji postopoma oropali skoraj vse opreme, umetniških del, knjižnice in dragocenosti, nekaj je bilo razprodanega po Sloveniji in v tujino, majhen del tedanje opreme pa dvorcu še ostaja.

V šestdesetih letih 20. stoletja so dvorec nekoliko obnovili in v njem se je začelo odvijati družabno življenje. Iz rok države je dvorec 1989 prešel v posest podjetja Impol iz Slovenske Bistrice, ki ga upravlja še danes. V njem se je od takrat do današnjega dne zvrstilo več najemnikov, ki so tam vodili turistično-gostinsko storitev.

4.2 DVOREC ŠTATENBERG DANES

Od nekdanj razkošno opremljenega dvorca se je po drugi svetovni vojni do danes ohranila le arhitekturna oprema.

Dvorec ima muzejski del, kjer je velika viteška dvorana, ki se uporablja tudi za civilne poroke, in devet salonov, v petih stropne krasijo razkošne freske, v vseh pa je še nekaj ohranjenega originalnega nerestavriranega baročnega pohištva, ter ostala oprema, ki je v zasebni lasti. V drugem nadstropju dvorca so delno ohranjene sobe, ki so služile hotelskemu delu. Turistično društvo Štatenberg je s pomočjo sponzorjev uredilo osemnajst sob, v katerih bo mogoče prespati. V pritličnem delu je urejena grajska restavracija. Na dvorcu se je mogoče civilno poročiti. Po predhodnem dogovoru z najemnikom restavracije se lahko organizira poročno slavlje in druge oblike skupinskih praznovanj. V kletnem delu je urejena muzejska vinogradniška klet, v kateri je mogoče poskusiti in kupiti vina Društva vinogradnikov Makole. V zahodnem arkadnem delu pa je urejena galerija, kjer se redno predstavljajo različni razstavljavci.

Slika 10: Viteška dvorana

(Vir: <https://www.stajerskival.si/sl/news/zasijala-notranjost-dvorca-statenberg.html>)

5. RUDNIK ŠEGA

Zgodovina rudnika Šega sega že v 19. stoletje, v Napoleonov čas. O rudniku je več znanega od leta 1912 naprej, ko je premogovnik v zakup vzel posestnik Babšek. Med letoma 1912 in 1918 se je delalo v rovih v manjšem obsegu. Zaposlenih je bilo od 4 do 6 rudarjev z enim nadzornikom. Premogovnik, znan pod takratnim imenom Slavica, so izkoriščali v stari Jugoslaviji, v letih med 1924 do 1934, nato pa so ga zaradi pomanjkanja denarja zaprli. Med drugo svetovno vojno so premog z visoko kalorično vrednostjo izkoriščali Nemci. Ti so tudi pričeli z gradnjo ceste od premogovnika proti Makolah. Največji razcvet je rudnik dosegel po letu 1953, ko je ponovno začel delovati pod imenom Rudnik črnega premoga. V rudniku je po drugi svetovni vojni delalo tudi več kot 100 ljudi, kar je pomenilo od 30 do 40 ljudi na izmeno.

Slika 11: Rudnik najboljšega premoga Šega pri Makolah leta 1956

(Vir:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rudnik_najbolj%C5%A1ega_premoga_%C5%A0ega_pri_Makolah_1956.jpg)

Delali so v treh izmenah od ponedeljka do sobote, v nedeljo in med prazniki pa sta bila dva delavca dežurna, da sta črpala vodo. V globino so bili izkopani trije vpadniki, ki so segali tudi do 300 metrov globoko, skupna dolžina rovov pa je bila kilometer. Premog so nalagali v vozičke ali hunte in jih potiskali po tračnicah.

Vozičke so vozili delavci, imenovani laufarji. En laufar je dnevno prevozil tudi 100 vozičkov, saj so rudarji dnevno nakopali tudi do 40 ton premoga. Najboljši premog so prodali v Nemčijo, ostalo pa v bližnje tovarne. Rudarji so v Šegi kopali premog, ki je bil zaradi svoje visoke kurilne vrednosti (blizu 7000 kalorij) uporaben v metalurgiji in za kovaštvo.

Rudnik je deloval do leta 1963, ko so ga najprej zaprli, nato pa zaradi varnosti še zasipali. Uradni razlog za prenehanje kopanja je bil pomanjkanje premoga. Toda nekateri rudarji so prepričani, da je premoga pod Halozami še veliko, saj je pred zaprtjem eden od rudarjev našel dva metra visoko žilo, za kar pa se ni smelo razvedeti.

Po 50 letih je rudnik Šega ponovno odkopan s strani Turističnega društva Makole in ponovno obuja spomine na rudarsko preteklost.

Slika 12: Vhod v rudnik danes

(Vir: <https://www.obcina-makole.si/objava/59897>)

6. ZGODBA O NASTANKU OBESKA

Nastanek obeska je povezan z zgodbo o dvorni dami, grofici Zofiji, ki je bila poročena z bogatim dedičem, grofom Francem Dizmo Attensom. Grof Dizma je po očetu podedoval ogromno bogastvo in dvorec Štatenberg, kamor je pripeljal tudi svojo izvoljenko, grofico Marijo Zofijo. A Zofija je bila na dvorcu nesrečna, saj ji grof ni izkazoval ljubezni. Na skrivaj se je zagledala v revnega vrtnarja, ki je urejal okolico razkošnega dvorca. Zofija je bila kot prava dama rada vedno urejena, siromašni izvoljenec pa ji ni mogel podariti biserov in draguljev, zato ji je želel podariti nekaj posebnega ...

6.1 ZOFIJIN MEDALJON

ZOFIJIN MEDALJON

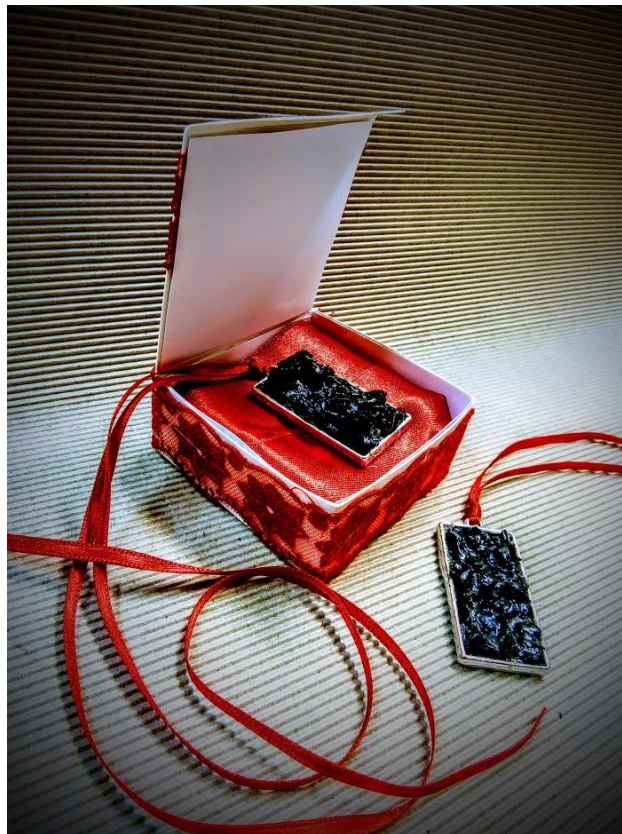
Na dvorcu je v tistem času živela prelepa dvorna dama Zofija. Bila je nesrečno zaljubljena v dvornega vrtnarja. Tudi dvorni vrtnar ji je vračal ljubezen in na skrivaj sta se dobivala v dvorni kapeli. Zofija je hotela, da ji vrtnar podari nekaj, kar jo bo spominjalo nanj in bo lahko nosila pri srcu. Ker pa ji v svoji revščini vrtnar ni mogel podariti draguljev in biserov, kaj šele zlata, je bil zelo žalosten. V tej svoji žalosti se je vrtnar odpravil proti staremu gradu, da bi v ruševinah morda še našel ostane nekdanjega bogastva. V gozdu se je izgubil, saj je bila pot do gradu že vsa zaraščena. Sedel se je na skalo in zajokal. Njegov jok je zaslišal zajček, ki je priskakljal iz bližnje luknje. Približal se je vrtnarju in ga pogledal. Revez se mu je zasmilil in zajček mu je nakazal, naj mu sledi. Odpeljal ga je do luknje in ga povabil v notranjost. Vrtnar mu je strahoma sledil. V luknji se je vse svetlikalo, saj je skozi špranjo sijala mesečina. Mislil je, da je vse to zlato, in ni opazil, da je črne barve. S seboj je odnesel en kamen in mislil, kako bo razveselil svojo damo. Ko je prišel na plano, se je že danilo. Videl je, da je njegovo zlato črne barve. V jezi ga je zalučal na tla, da se je razletelo. Sesedel se je in glasno zajokal. Njegov jok so slišale bele žene, ki so svoj čas bivale v bližnji jami Belojači. To so bile dobre vile, ki so rade pomagale domačinom pri raznih opravilih. Vrtnar se jim je zasmilil in odločile so se, da mu bodo pomagale. Iz njegovih solz so naredile ogrlico, iz drobirja črnega kamna, ki je obstal na tleh, pa so naredile obesek. Vrtnarja so potolažile in mu pokazale pot do dvorca. Vrtnar je svoji izvoljenki na skrivnem srečanju v dvorni kapeli podaril ogrlico in ji obljubil večno zvestobo. Zofija je v strahu pred graščakom ogrlico skrila v dvorni kapeli. Veliko let kasneje, ko vrtnar in dvorna dama nista več živela, je v dvorni kapeli izbruhnil požar. Pepel ter ruševine pa so skrile in odkrile marsikatero dvorno skrivnost.

6.2 IZDELAVA OBESKA

Za izdelavo obeska smo potrebovali naslednji material:

- premog,
- podlago za obesek,
- satenast trak,
- dvokomponentno lepilo,
- prozoren lak,
- lepenko in
- čipko.

Kos premoga smo razdrobili na manjše koščke, ki smo ga zalepili na podlago. Ko se je premog sprijel s podlago, smo ga premazali s prozornim lakom ter mu s tem dodali sijaj. Ker so v baročnem času dame pogosto nosile medaljone na satenastem traku, ki so si ga zavezale okoli vratu, smo za izdelavo ogrlice uporabile le-tega. Zofijin medaljon lahko nosimo okoli vratu, zapestja ali pa kot obesek za ključce. Ogrlico smo shranili v škatlico iz lepenke, okrašeno s čipko, ki je bila v času baroka zelo priljubljena.

Slika 13: Ogrlici iz premoga s škatlico za nakit.

(Foto: Klara Toplak)

Slika 14: Ogrlice iz premoga različnih oblik.
(Foto: Klara Toplak)

6.3 OKVIRNI STROŠEK IZDELKA

Materiali, ko smo jih uporabili pri izdelavi ogrlice, so večinoma materiali, ki smo jih predelali in ponovno uporabili. Strošek izdelka predstavljajo podloga za obesek, satenast trak, lepilo in lak, kar okvirno znaša 3 €.

Na dvorcu Štatenberg nismo zasledili, da bi obstajal spominek, ki bi ga obiskovalci lahko kupili, zato bomo ogrlico ponudili Turističnemu društvu Štatenberg, da jo vključi v turistično ponudbo dvorca.

6.4 PREDSTAVITEV NA TURISTIČNI STOJNICI

Naša stojnica bo baročno obarvana in bo zajemala vse elemente tedanjega časa. Dvorne dame bomo ob čajanki, kot pomembnem družabnem dogodku, ponudile vpogled v čas baroka. Ob čaju so se dame urile v pravilih vzornega vedenja in si zaupale razne skrivnosti.

Obiskovalci bodo najprej deležni predstavitve naše raziskovalne naloge, nato pa predstavitve spominka. Dvorne dame jih bomo povabile na čajanko in sodelovanje v nagradni igri (kvizu). Zavrteti bodo morali kolo sreče, na katerem bodo različne naloge, v katerih jih bomo dvorne dame popeljale skozi pravila lepega vedenja in vprašanja o temah iz raziskovalne naloge. Na kolesu sreče bodo tri barve: črna – glavni dobitnik, rdeča – damska naloga in bela – vprašanja o raziskovalni nalogi. Tisti obiskovalec, ki bo uspešno opravil nalogo oziroma pravilno odgovoril na vprašanje, bo prejel v dar zvitek grafike dvorca Štatenberg. Glavni dobitnik kolesa sreče pa bo Zofijin medaljon.

Obiskovalci bodo deležni pogostitve s čajem in pecivom, lahko pa se bodo tudi fotografirali z nami, saj bomo nosile baročna oblačila.

6.5 SODELAVCI

Pri nastajanju turistične naloge smo sodelovali s Turističnim društvom Makole, ki nam je priskrbelo premog. Zavod Ma-kole nam bo pomagal pri ureditvi stojnice in učenk na turistični tržnici.

7. ZAKLJUČEK

V turistični nalogi smo želeli doseči, da obiskovalci spoznajo značilnosti našega kraja, naših turističnih znamenitosti in značilnosti baroka, umetnostnega sloga, v katerem je nastal eden najlepših dvorcev v Sloveniji, двореc Štatenberg. Med nastajanjem turistične naloge smo двореc tudi obiskali in navdušil nas je z igrivim in dodelanim umetnostnim stilom. Še posebej so nas navdušila baročna oblačila, ki smo jih lahko pomerili.

Baročni čas in življenje v njem sta bila navdih za nastanek turistične naloge, ker pa smo vanjo želeli vključiti še svet malega človeka, smo raziskali še ostalo dediščino kraja. V našem kraju je nekoč deloval premogovnik Šega, ki je v času po 2. svetovni vojni zaposloval veliko domačinov. Rudnik ponazarja čisto nasprotje dvorca, kar je bil povod za razmislek o povezavi med dvema različnima svetovoma. Združile smo dve nasprotji, čas baroka in razkošnega življenja na dvorcu ter skromnost delavskega človeka, ki se je s trdim in umazanym delom boril za vsakdanji kruh.

V zgodovini obstoja dvorca se je v njem zvrstilo veliko različnih lastnikov. Oblikovali smo svojo zgodbo o dvorni dami, grofici Zofiji, ki je prebivala na dvorcu, in siromašnem vrtnarju, ki ji je v znak ljubezni želel podariti nekaj posebnega. Tako je nastal turistični spominek Zofijin medaljon, ogrlica iz premoga, ki združuje dva svetova, blišč in bogastvo z delavnostjo in skromnostjo preprostega človeka.

Med nastajanjem turističnega spominka smo se večkrat dotaknili teme o vrednotah v življenju in prišli do zaključka, da bogastvo ni zagotovilo za srečo. Najpomembneje v življenju je ljubiti in biti ljubljen. To je največ, kar šteje.

8. VIRI IN LITERATURA

- Stopar, I. 1990. Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. 1, Območje Maribora in Ptuja. Ptuj.
- Stioapar, I. 1987. Najlepši slovenski dvorci. Cankarjeva založba. Ljubljana.
- KSS– Kulturna skupnost Slovenije. 1990. Zbornik občine Slovenska Bistrica, 2. izdaja, str.: 207–211. Ljubljana.
- Zgibanka Dvorec Štatenberg. 2014. Turistično društvo Štatenberg.
- Žvanut, M., Vodopivec, P. 2002. Vzpon meščanstva, zgodovina za 8. razred 9-letne osnovne šole. Modrijan. Ljubljana.
- Luigi, F. 1998. Človek in čas – Absolutizem: Napoleonova doba. Mladinska knjiga. Ljubljana.
- Karadažić, V. 1980. Kako prepoznati umetnost – Barok. Srbskohrvatsko izdanje, Beograd.
- Božić, B., Werber, T. 1997. DZS zgodovine v slikah. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
- Debicki, J., Favre, J., Grunewald, D. 1998. Zgodovina slikarske, kiparske in arhitekturne umetnosti. Modrijan. Ljubljana.

SPLETNI VIRI

Dvorec Štatenberg. Dostopno preko (obiskano 4. 1. 2019):

- <http://www.lepote-slovenije.si/dvorec-statenberg/>
- <http://www.lepote-slovenije.si/dvorec-statenberg/>
- <http://www.dvorecstatenberg.si/>
- <http://www.gradovi.net>
- <https://www.haloze.net/ponudba/dvorec-statenberg>
- <http://www.slosi.info>
- <http://malo-veliko.blogspot.com/2017/06/dvorec-statenberg.html>

Občina Makole. Dostopno preko (obiskano 15. 12. 2018):

- <http://www.turizem.haloze.org/p/makole.html>
- <https://www.stajerskival.si/sl/news/fotomonografija-o-makolah-skozi-cas.html>
- <https://www.obcina-makole.si/objave/175>

Barok. Dostopno preko (obiskano 18. 12. 2019):

- <https://www.iucbeniki.si/lum1/3190/index.html>
- <http://www.historiasztuki.com.pl/strony/009-01-00-HISTORIA-UBIORU-eng.html>
- <https://geneticliteracyproject.org/2015/08/27/black-death-plague-back-correction-never-left-thanks-evolution/>
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Barok>
- <http://projekti.gimvic.org/2017/2d/moda/barokinrokoko.html>

Rudnik Šega. Dostopno preko (obiskano 11. 1. 2019):

- <http://www.dravinjskadolina.si/naravne-zanimivosti/rudnik-sega>
- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rudnik_najbolj%C5%A1ega_premoga_%C5%A0ega_pri_Makolah_1956.jpg
- <https://www.obcina-makole.si/objava/59897>

Plemiška rodbina Attems. Dostopno preko (obiskano 28. 1. 2019):

- <http://www.primorci.si/osebe/attems-plemi%C5%A1ka-rodbina/1605/>

IZJAVA

Učenci in starši so seznanjeni s potekom festivala in soglašajo z javno objavo rezultatov z imeni in fotografijami sodelujočih.

Mentorica: Anja Črešnar